

Suomalaiset opiskelijat vaihdossa

Irma Garam, Siru Korkala

Kansainvälinen vaihto-opiskelu

Korkeakouluopiskelijat

Korkeakouluopiskelijoiden into lähteä kansainväliselle, opintoihin kuuluvalle liikkuvuusjaksolle on viime vuosina vähentynyt. Vuonna 2019 vajaat 7 900 suomalaisopiskelijaa lähti vähintään kolme kuukautta kestäväälle vaihto-opiskelu- tai harjoittelujaksolle ulkomaille, heistä 4 400 yliopistoista ja 3 400 ammattikorkeakouluista. Tämä on yhteensä tuhat opiskelijaa vähemmän kuin edellisellä vuonna. Opiskelijavaihdon huippuvuonna 2016 Suomesta ulkomaille lähti hieman yli 10 000 opiskelijaa; tämän jälkeen määrät ovat pienentyneet joka vuosi (kuva 6.1).

Ulkomaanjaksolle lähdön vähenevän innon taustalta löytyy monenlaisia tekijöitä. Korkeakoulujen hallintohenkilökunnalle ja opiskelijoille suunnattujen kyselyjen mukaan syyt voivat liittyä korkeakouluun, tutkintoon tai opiskelijan tilanteeseen. Korkeakoulujen tiukka taloustilanne voi vähentää panostusta ulkomaanjaksojen järjestämiseen ja ohjaukseen. Koulutusviennin ja luku-kausimaksujen kaltaiset uudet asiat ovat siirtäneet kansainvälisen toiminnan painopistettä korkeakouluissa vaihto-opiskelusta muualle. Korkeakoulututkinnot ovat tiiviitä, eikä ulkomaanjakso aina mahdu mukaan tai sille ei ole selkeää paikkaa; se kasvattaa tutkintoa ja pitkittää valmistumista. Opiskelijoihin kohdistuu paineita valmistua nopeasti. He kohtaavat myös haasteita toimeentulossa sekä opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämisessä. Samalla opiskelijoille on tarjolla monenlaista kiinnostavaa tekemistä eikä ulkomaille lähtö ole kaikille tärkeää.

Yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin tuli samaan aikaan vuonna 2019 yhteensä runsaat 10 000 opiskelijaa. Suomalaiset korkeakoulut vastaanottavat tällä hetkellä enemmän ulkomaisia opiskelijoita kuin itse lähettävät ulkomaille.

Suomeen saapuvien opiskelijoiden määrässä ei ole näkynyt vastaavaa vähenemistä kuin Suomesta lähtevien määrässä.

Tätä tekstiä kirjoitettaessa tilastoja kansainvälisistä liikkuvuusjaksoista koronapandemian aikana ei ole vielä julkaistu, mutta on selvää, että maailmanlaajuisen pandemian vaikutus opiskelijoiden kansainväliseen liikkuvuuteen on ollut suuri ja vähentänyt sitä dramaattisesti. Moni ulkomaanjakso on keskeytynyt, peruuntunut tai toteutuu ainakin osittain virtuaalisin järjestelyin eikä sisällä samassa määrin matkustamista toiseen maahan. On mahdollista, että erilaiset virtuaaliset etäopiskelukäytännöt tulevat jäädäkseen myös korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisiin liikkuvuusjaksoihin.

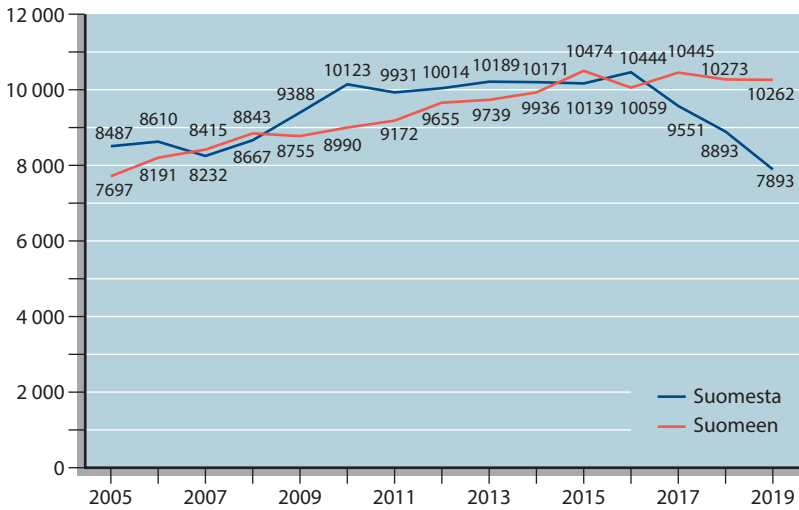
Kansainvälisellä liikkuvuusjaksolla opiskelija tekee osan opinnoistaan ulkomaisessa korkeakoulussa tai kansainvälisessä harjoittelupaikassa. Liikkuvuusjakson ajatuksena on, että ulkomaille tehdyt opinnot ovat osa tutkintoa eikä niiden pitäisi pidentää opintoja. Tyypillisesti liikkuvuusjaksot kestävät yhden lukukauden tai koko lukuvuoden.

Vähintään kolmen kuukauden mittaisten ulkomaanjaksojen lisäksi Suomen korkeakouluista lähti vuonna 2019 runsaat 4 600 opiskelijaa lyhytkestoiselle, alle kolmen kuukauden mittaiselle, ulkomaanjaksolle. Näiden määrä on ollut hienoisessa kasvussa parin viime vuoden ajan.

Yliopisto-opiskelijat ovat hieman innokkaampia lähtemään ulkomaanjaksolle kuin ammattikorkeakouluopiskelijat. Kun vähintään kolmen kuukauden mittaiselle ulkomaanjaksolle lähtevien määrän suhteuttaa uusien opiskelijoiden määrään, on ulkomaille lähdön aktiivisuus yliopistosektorilla 20 % eli noin joka viides uusi opiskelija lähtee ulkomaanjaksolle. Ammattikorkeakoulusektorilla vastaava osuus on 10 % eli noin joka kymmenes uusi opiskelija lähtee ulkomaille.

Valtaosa ulkomaanjaksoista on vaihto-opiskelua ulkomaisessa korkeakoulussa. Vain runsas kymmenesosa yliopisto-opiskelijoista suorittaa ulkomaille tutkintoon kuuluvan työharjoittelun. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa kansainvälinen harjoittelu on yleisempää.

Eurooppa on selvästi suosituin kohdemaanosa, kaksi kolmasosaa vaihtojaksoista suuntautuu

Kuva 6.1. Korkeakoulujen opiskelijoiden liikkuvuuden kehitys 2005–2019.

johonkin Euroopan maahan. Suosituimmat kohdemaat ovat Saksa, Alankomaat, Espanja ja Britannia. Aasia on Euroopan jälkeen toiseksi suosituin kohdemaansosa, ja vajaa viidennes suuntaa sinne. Aasiassa suosituimmat kohdemaat ovat Kiina, Japani ja Korea.

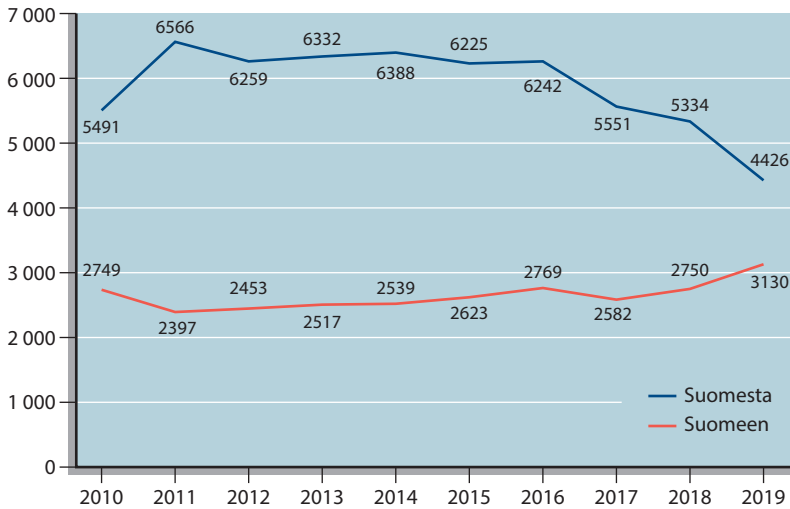
Korkeakouluopiskelijoiden into lähteä ulkomaille ei jakaannu tasaisesti. Erityisen aktiivisia ulkomaille lähtijöitä ovat palvelualojen opiskelijat, kaupan hallinnon ja oikeustieteen opiskelijat sekä taide- ja kulttuurialojen opiskelijat. Alueittain tarkasteltuna Etelä- ja Länsi-Suomen opiskelijat lähtevät ulkomaille hieman innokkaammin kuin opiskelijat Itä- tai Pohjois-Suomesta. Myös sukupuolella on merkitystä, sillä lähes kaikkien koulutusalojen naisopiskelijat lähtevät miehiä aktiivisemmin ulkomaille opiskelemaan tai harjoittelemaan. Ulkomaille lähtevistä korkeakouluopiskelijoista miehiä on vain 40 %, kun kaikki koulutusalat lasketaan yhteen. Korkeakouluopiskelijoista 46 % on miehiä.

Tilastot korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisestä liikkuvuudesta perustuvat Vipunentietokannan tietoihin. Samoja tilastoja on koottu myös Opetushallituksen verkkosivustolle.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien liikkuvuus on ollut laskusuunnassa viimeiset vuodet. Vuonna 2019 Suomesta lähti ulkomaille 4 426 ammattiin opiskelevaa eli 17 % vähemmän kuin edellisvuonna (kuva 6.2). Ammattiin opiskelevien osalta tilastoidaan kahdentyyppisiä jaksoja; vähintään kaksi viikkoa kestäviä pitkiä ja alle kaksi viikkoa kestäviä lyhyitä jaksoja. Pidemmät ulkomaanjaksot ovat enimmäkseen tyeölämässä oppimisen jaksoja. Liikkuvuuden väheneminen on näkynyt erityisesti lyhytkestoisessa liikkuvuudessa. Ulkomaille lähteneistä opiskelijoista 2 803 eli 63 % meni yli kaksi viikkoa kestäneelle pitkäkestoiselle jaksolle. Keskimäärin ammattiin opiskelevien ulkomaanjakson pituus on seitsemän viikkoa. Samana vuonna Suomeen tuli 3 130 ulkomaista ammattiin opiskelevaa.

Ammatillisen koulutuksen kentällä tapahtuneiden muutosten vuoksi liikkuvuuden suhteellista laskentatapaa on muutettu vastaamaan nykytilannetta eli nuorille suunnattua ammatillista peruskoulutusta ja aikuiskoulutusta ei enää erotella, vaan puhutaan ammatillisista tutkinnoista yleisesti. Vuosittain kerättyjen tilastojen perusteella 16–25-vuotiaat opiskelijat lähtevät useammin ulkomaanjaksolle opintojensa aikana kuin tätä

Kuva 6.2. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijaliikkuvuuden kehitys 2010–2019.

vanhemmat opiskelijat. Näin ollen opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus on nykyään suhteutettu ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa aloittaneiden 16–25-vuotiaiden lukumäärään. Suhteessa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa aloittaneiden 16–25-vuotiaiden lukumäärään nähden vuonna 2019 ulkomaille lähti 10 % aloittaneista.

Ammatillisten oppilaitosten opiskelijaliikkuvuuden kehitys 2010–2019

Ammatillisen koulutuksen liikkuvuudessa on alakohtaista vaihtelua. Suhteessa samana vuonna aloittaneisiin lähti vuonna 2019 eniten opiskelijoita ulkomaille opiskelijamäärältään pieneltä luonnontieteiden alalta. Ammatillisen koulutuksen liikkuvuus on naisvaltaista: ammattiin opiskelevista ulkomaille lähtijöistä 65 % oli naisia vuonna 2019. Ammatillisessa koulutuksessa ulkomaille lähdetään yleensä hankkimaan osaamista ulkomaisilta työpaikoilta, ja ulkomaisissa yrityksissä tehtävän harjoittelun osuus kokonaisliikkuvuudesta on pysytellyt 90 %:ssa. Opiskelijaliikkuvuus on ammatillisessa koulutuksessa hyvin Eurooppa-keskeistä. Pitkäkestoisen liikkuvuuden suosituin kohdema on Espanja ja lyhytkestoisen Ruotsi.

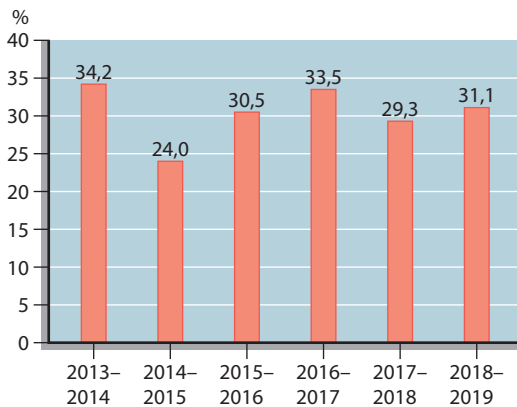
Opetushallitus tilastoi korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kansainvälistä opiskelijaliikkuvuutta. Tilastoinnin piiriin kuuluu liikkuvuus, jossa opiskelija suorittaa ulkomailla osan tutkinnostaan, mutta ei koko tutkintoa. Korkeakouluissa tietoja kerätään pääsääntöisesti vähintään kolme kuukautta kestävästä ulkomaanjaksoista.

Vaihto-opiskelu lukioissa lukuvuonna 2018–2019

Lukioiden opiskelijaliikkuvuutta tilastoidaan lukuvuosittain. Tässä esitellään lukuvuoden 2018–2019 lukuja, jolloin koronapandemian vaikutus ei vielä näy niissä. Lukioista noin 60 % vastaa Opetushallituksen tilastointikyselyyn lukuvuosittain, joten tilastoissa eivät ole mukana aivan kaikki lukiot.

Lukuvuoden 2018–2019 aikana Opetushallituksen tilaston mukaan lukioista lähti vaihto-oppilaaksi 332 opiskelijaa. Vastaavasti Suomeen tuli saman lukuvuoden aikana 280 vaihto-oppilasta. Suosituin kohdema suomalaisilla vaihto-oppilailla on Yhdysvallat ja seuraavaksi suosituin oli kyseisenä lukuvuonna Unkari. Ulkomailta Suomeen tulevat vaihto-oppilaat olivat useimmiten lähtöisin Saksasta ja Italiasta.

Vaihto-oppilastoiminta kattaa vain noin 4 % kaikista lukioissa tapahtuvasta kansainvälisestä

Kuva 6.3. Liikkuvuus lukioiden suhteessa eri lukuvuosina aloittaneisiin prosentteina.

liikkuvuudesta. Suurin osa ulkomaille lähtevistä opiskelijoista osallistuu erilaisille opintoretkeille, oppimisprojekteihin sekä työpajoihin. Noin 30 % opintonsa aloittaneista lukiolaisista osallistuu lukuvuosittain kansainväliseen liikkuvuuteen (kuva 6.3).

Kirjallisuutta ja verkkosivuja

- Korkala S. Kansainvälinen liikkuvuus ammatillisissa oppilaitoksissa 2019. Raportit ja selvitykset 2020:19. Helsinki: Opetushallitus, 2020.
- Opetushallitus. Tilastoja korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjakoista. www.oph.fi
- Opetushallitus. Vipunen-tietokanta.

Kansainväliset opiskelijat korkeakouluissa

Marja-Liisa Helenius

Kansainvälisten opiskelijoiden määrä on kasvanut viime vuosina nopeasti ja jatkaa edelleen kasvuaan. Kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita on Suomen yliopistoissa lähes 50 000 (49 965 vuonna 2019), ja vaihto-opiskelijoita on tullut Suomeen vuodesta 2015 lähtien vuosittain yli 10 000. Vuonna 2020

koronaepidemia vaikutti vaihto-opiskelijoiden määrään ja vaihto-opiskelijoita saapui vain noin 36 % edelliseen vuoteen verrattuna. Yleisesti ottaen ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä on lähes kaksinkertaistunut 2010–2020. Opiskelijoiden hyvinvointi ja heidän tarvitsemansa tuki ja palvelut riippuvat suuresti siitä, mikä heidän Suomeen tulonsa tarkoitus on. Monet vaihto-opiskelijat tulevat vain tutustumaan kulttuuriin ja pitämään hauskaa, kun taas tutkinto- ja jatko-opiskelijoille opiskelu, kansainvälinen kokemus ja ja ammattiuran luominen on usein tärkeämpi opiskelumotivaatiota luova tekijä.

Kansainvälisen opiskelijan maahantulo ja siihen liittyvät käytännöt

Kun opiskelijat hakevat suomalaisen korkeakouluun, hakemus joko hylätään, opiskelija hyväksytään hakemuksen perusteella tai hänet kutsutaan pääsykokeisiin. EU-alueen ulkopuolelta tulevien (lukuun ottamatta Norjan, Islannin, Sveitsin ja Liechtensteinin kansalaisia) täytyy hakea viisumia Suomen suurlähetystöstä ennen Suomeen tuloa, kun taas EU-alueen kansalaiset eivät sitä tarvitse. Heidän ei tarvitse myöskään hakea oleskelulupaa, vaan ainoastaan rekisteröidä oleskeluoikeutensa Suomessa paikallisella poliisiasemalla. EU-alueen ulkopuolelta tulevien taas pitää hakea myös ensimmäistä oleskelulupaa kotimaastaan käsin. Tämä voi olla ongelmallista opiskelijoille, jotka saapuvat pääsykokeisiin, sillä he eivät voi hakea oleskelulupaa, ennen kuin kuulevat kokeen tulokset, joten he joutuvat ehkä palaamaan kotimaahansa. Oleskelulupaa hakiessaan opiskelijan tulee esittää selvitys opinnoista, selvitys toimeentulostaan sekä voimassa oleva sairausvakuutus ja lisäksi heidän on tullut suorittaa vaadittava lukukausimaksu.

Maahanmuuttoviraston internetsivuilla (<https://migri.fi/opiskelijan-oleskelulupahakemus>) on kattavasti tietoa opiskelijan oleskeluluvan edellytyksistä ja oleskelulupaprosessista. Sivuilta pääsee viraston sähköiseen Enter Finland -palveluun, jossa voi tehdä oleskelulupahakemuksen. Palvelussa tehty hakemus käsitellään täysin sähköisesti. Tunnistautuminen tulee toistaiseksi tehdä henkilökohtaisella käynnillä Suomen edustustoissa. Oleskelulupakortti lähetetään postitse.